

Učiteljski tovariš

Stanovsko političsko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. I. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtrek. Narožnina letno 60 Din. za inostranstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. šek. rač. 11.197. Telefon 3112

Šolstvo in kriza.

Razvoj in napredek našega narodnega šolstva je bil vedno v precejšnji meri odvisen tudi od naših gospodarskih prilik. Premožnejše občine in gospodarsko krepkejši kraji so v obče zadovoljivo podpirali napredek svojega šolstva, dočim je bil v revnejših občinah dovoljen razvoj zaradi pomanjkanja gmotnih sredstev oviran.

Šolska poslopja že pred vojno v največ primerih niso ustrezala učnim, še manj pa zdravstvenim zahtevam. Občutno je skoraj na vseh šolah primanjkovalo zdravilnih prostornih učnih sob, zato so bile učilnice prenapolnjene, kar je oviralo uspešno šolsko delo.

Po vojni je število učencev na vseh šolah nekoliko padlo, zato so se razmere v tem pogledu trenutno nekoliko izboljšale. Toda že v nekaj letih je število otrok doseglo prejšnje stanje, v naslednjih letih pa je tako naraslo, da so se morali kljub pomanjkljivim in nezadostnim učnim prostorom odpirati novi razredi in nove vzpostavice. Skoraj povsod se je uvažal nerazdeljen pouk, da sta se mogla po dva razreda okoristiti z eno učilnico. Drugod so najemali za učilnice privatna poslopja, ali pa so za silo adaptirali učilnice v starih šolskih poslopih, ki so bile že prej opuščene kot neprimerne.

Po vojni so bile denarne in gospodarske prilike ugodne, da bi bili vzporedno z odpiranjem novih, neobhodno potrebnih razredov in vzpostavnic, lahko preskrbeli tudi primerne in zadostne učne prostore z zidanjem novih in prezidavanjem premajhnih šolskih poslopih.

Toda povojni časi so bili taki, da je kljub obilici denarja le malokdo resno mislil na zidanje šol. Vse je odlašalo na boljše čase. Prav redke so bile občine, ki so se prijele dela in zgradile nova in dovolj prostorna šolska poslopja. Kako prav so imele te občine, kako dobro so naložile svoj denar, občutijo šele danes. Malo je tedaj bilo občin, ki so pravočasno začele z delom. Največ jih je obtičalo v pripravah, ker je gospodarska depresija ustavila vsako delo.

Nad polovico šolskih občin v dravski banovini, ne izjemši Ljubljane in Maribora, nima zadostnega števila učnih sob, da ne govorimo o drugih prostorih, zlasti o učiteljskih stanovanjih.

Pričakujemo in trdno smo uverjeni, da se bodo razmere v doglednem času izboljšale, da nastopijo ugodnejše gospodarske prilike. Ne smemo pa misliti, da bodo s tem dnem odpravljene vsi manjivosti pri naših šolskih poslopih. Zavedati se moramo, da bodo imele naše občine, čim nastopijo normalne razmere, sto in sto novih in neodlokljivih potreb in nalog. Dosedanje izkušnje nas uče, da bo zidanje šol med zadnjimi. Z odlašanjem bodo kajpada rastle vedno večje potrebe in z njimi večja bremena, da jih bo večina občin le težko in z velikimi žrtvami zmogla.

Skrb za nemoten napredek in razvoj naše narodne šole nam veva, da premostimo položaj in že danes mislimo na to, kaj bi bilo potrebno ukreniti, da se pomore vsaj tam, kjer je potreba največja, ker najbolj primanjkuje učnih prostorov, pa so gospodarske prilike najšibkejšje.

Pri vsakem reševanju velikih vprašanj, ki so običajno zvezana tudi v velikimi stroški, je treba skupnega dela in združenih sil. Potrebno je, da močnejši prisrsko in pomoč šibkejšemu, vsi pa delajo složno za prosopeh in napredek celote.

Iz nastalih težkoč bomo izšli najlažje in najuspešneje na ta način, da se ustanovi za vso banovino šolski stavbni fond, v katerega

naj bi prispevali vsi davkoplačevalci s primernimi nakladi. Iz tega fonda bi črpale predvsem one šolske občine, vsaj brezobrestna amortizacijska posojila, ki bodo morale nujno graditi nova šolska poslopja. Fond bi se z vračili vedno obnavljali in ne bo preobremenjeval davkoplačevalcev. S skupno pomočjo bi bilo mogoče prisrskoiti na pomoč v prvi vrsti vsaj onim revnim in zaostalim krajem, ki si že leta in leta žele šole, pa je vsled slabega gospodarskega položaja ne zmorej.

Današnje težke gospodarske prilike pa so nam lahko tudi dober opomin, da hranimo in zbiramo v dobrih letih za slabe čase. Pri dobri volji in pravilnem umevanju ter zadostni skrbi bi bili v denarno bogatih povojnih letih marsikje in brez obremenitve davkoplačevalcev nahranili lepe svote, iz katerih bi danes črpali. Žal, da tako radi odlašamo in vse premalo mislimo za bodočnost. Današnji časi nas morajo izmodriti, da bomo, ko nastopijo zopet boljši časi, nalogali pri vseh šolah sklade, ako tudi ni trenutne potrebe za zidanje in prezidavanje. Zakon o narodnih šolah predvideva zbiranje šolskih fondov v razne šolske namene. Zelo zanimivo in poučno bi bilo ugotoviti, koliko naših šol ima kak fond in kolikšni so ti fond. Kako modra je ta naredba, bi se vidno pokazalo prav v današnjih časih, ko bi lahko črpale iz teh virov šole za razne potrebe, dočim so danes do malega vse praznih rok in nimajo sredstev za nabavo najnujnejših potrebščin.

Pri tej priliki je potrebno, da se dotaknemo še neke pereče zadeve; to so podpore, na katere se danes vse zanaša in na katerih račun se tako rado greši. Podpore so lepa reč, drugo pa je, od kod jih vzeti, kje toliko dobiti, da bi bilo mogoče vsem ustreči in vsem pomagati. Podpore naj bodo v nas samih, v naši dobri volji, preudarnem in štedljivem gospodarstvu. Tam pa, kjer je resnična potreba, kjer so lastne moči prešibke, da pri najboljši volji ne zmorej tega kar je nujno potrebno in celoti koristno, tam naj pomagajo podpore, ki pa naj bodo tudi dovolj izdatne, da se z njimi doseže namen.

Gospodarska depresija pa je povzročila še druge neprijetne posledice, ki ne bodo ostale brez škode za našo narodno šolstvo, ako se razmere kmalu ne izboljšajo.

Redno vzdrževanje narodnih šol in kritja za nabavljanje vsakovrstnih potrebščin uravnavajo na osnovi zakonitih predpisov proračuni krajevnih šolskih odborov. Ti proračuni so bili, ako izvajamo posamezne izjeme, v obče redno skromni. Kljub svoji skromnosti pa so bili vedno trdna in sigurna osnova na kateri so se vršile nabavke šolskih potreb. Današnji položaj je omajal tudi to osnovo. Upravne občine ne morejo pokriti predvidenih šolskih proračunov, šole pa si ne morejo omisliti potrebščin, ki so nujne za redno šolsko delo. Položaj nas zopet resno opominja, da sledimo predpisom zakona in čim nastopijo ugodnejše prilike, osnujemo pri vsaki šoli fond, iz katerega bomo črpali v potrebi.

Nadejamo se, da se bodo razmere obrnile na boljše, vendar je nujno potrebno, da uvedemo največje štednje. Umevno je, da bo ta štednja ovirala šolsko delo, da bo naše tako lepo se razvijajoče šolstvo obstalo, morda celo nazadovalo. S tem moramo računati vsi: učitelji in starši, pa tudi oni, ki bodo šolsko delo ocenjevali. Neprijetna je ta zavest v času, ko bi bilo treba delati z vso intenzivnostjo za čim jačji razvoj našega šolstva.

Za olajšanje današnjih prilik pa je potrebno, da potrpiamo vsi, da pripomoremo, kolikor je v naši moči, da se čim prej vrnejo boljši časi. Stavimo pa to na način, da bo naša narodna šola utrpela čim manjšo škodo.

Kritike.

Nikdar nismo bili proti kritikom, želeli smo jih celo imeti. Pa tudi, če niso bile zgolj hvalisanje, če so bile tudi trpke in ostre, da so bile le poštene in pisane z dobrim namenom. Moj Bog, človek velikokrat pogrči, tudi odbor Mladinske matice ni nezmotljiv, in poštena kritika je kot dobra roka, kot kažipot, ki pazi, da ne zaideš na stranpota in te vodi po bližnjah do cilja. Kritika pa, ki samo trga, katere namen je le škodovati in uničevati, taka kritika ne bi smela imeti pravice do življenja, pošteni ljudje bi ji ne smeli dati ne potuše ne zavetišča. Tako kritiko spoznaš po strasti, s katero je pisana, spoznaš po jezi in žolču. Nekaj tega žolča sem čutil v dveh recenzijah, ki sta izšli skoro istočasno v »Ljubljanskem zvonu« in v »Slovenecu«. Avtor prve je Lojze Zupanc, druge pa Josip Vandot. Vsem je jasno, da postaja Mladinska matica od dne do dne bolj znana. Krog njenih so-trudnikov raste. Tu srečaš že umetnike, katerih imena so že na glasu tudi izven mej naše domovine. — Tudi dejstvo, da je dobila Mladinska matica v enem samem dobrem letu okrog 50 rokopisov, kaže, da jo naši pisatelji že močno upoštevajo. Ne bi bilo odveč, da navedemo mnenja nekaterih listov o

delu in pomenu Mladinske matice. Navajamo samo liste iz zadnjih časov in ki jih imamo slučajno pri rokah.

Vinko Košak piše v oceni »Tihega življenja« (Ljubljanski zvon), da je to delo lepa obogatitev naše mladinske književnosti, ki je dobila v Mladinski matici dobrega podpornika in pospeševalca.

Kristan pravi v 3. številki »Svobode« med drugim: Mladinska matica, ki je po številu naročnikov med našimi književnimi družbami na drugem mestu takoj za Mohorjevo družbo in katera ima lahko s svojimi 30.000 naročniki neizmeren vpliv na vzgojo mladine, vrši vzgojno delo prav smoteno.

Franco Vodnik govori v daljši ugodni oceni Lovrenčičeve knjige tudi o zelo delavni Mladinski matici.

»Jutro« dostavlja v oceni letošnjih knjig še to-le: Knjižice Mladinske matice so po svoji vsebini in obliki, posebej pa še po nizki ceni, prav primerne za najširše vrste naše mladine. V njenih vrstah izvršuje Mladinska matica važno kulturno vzgojno nalogo.

Janez Rožencvet v 9. številki »Zenskega sveta«: Letošnji književni dar Mladinske ma-

Naši prosvetni domovi.

Narodna šola v Ravnah.

Pričujoča slika nam kaže lepo, novo šolo Ravne pri Šoštanju. Po imenu bi človek sodil, da je svet raven, a temu ni tako. Obširna kmetijska selišča so raztresena po prijaznih gričih, kojih otroci so do leta 1898. posekali ljudsko šolo v Šoštanju. Ker je bil prihod otrok v to šolo pretežaven, je bila ustanovljena še isto leto v Ravnah ekskursivna šola. Šola ni imela lastnega poslopja, zato je bil razred v podstrešni gostilniški sobi. V takšnih razmerah je bil pouk seveda brezuspešen. Začetek šole v Ravnah je povzročilo imenovanje učitelja Jakoba Vrečka (1899 do 1926). L. 1914. se je »šola« preselila k Goršekcu, kjer je bilo vsaj za spoznanje boljše. Kritično pa je postalo vprašanje obstoja te šole, ko je lastnik 1927. l. odpovedal sobo za razred. Vse to je dalo povod, da je sreski šolski nadzornik gosp. Miloš Grmovšek začel pritiskati na občino Šoštanj, okoličica za zidavo lastnega poslopja. Komisijki oglel l. 1928. je izbral stavbno parcelo. H graditvi nove šole si je stekel posebnih zaslug župan gosp. Anton Novak, ki je znal

s prepričevalno besedo pridobiti za to občinski odbor. Zidanje se je pričelo spomladi l. 1929. Do jeseni 1929. je bila stavba dograjena v toliko, da je bila uporabna ena šolska soba. Svečana otvoritev se je vršila l. decembra 1929. — Šola ima lep šolski vrt v izmeri 205 a, kjer je zasajeno najraznovrstnejše sadno drevje, saj so samo stroški za nasad znašali 6560 Din, a stroški z vso stavbo pa ca 450.000 Din. — En razred je še neopremljen, učil je zelo malo, pri vrtu še ni ograje. Razen tega pa še manjka na šoli mnogokaj, ker uprava občina v današnjih razmerah vsled odplačevanja amortizacije ne zmore vsega. —

Danes je tu lepa šola in kolikor toliko urejen šolski vrt. Kdor je videl pred leti tam pusto njivo, se mora danes začuditi, koliko volje in dela je imel tam šolski upravitelj, da je ustvaril vrt poln najzbranejših nasadov. Vse priznanje njemu in uvidnim občanom, ki so postavili v Ravnah tako lep prosvetni dom.

tice je izmed vseh njenih publikacij najboljši. Zanimiv, umetniški veliko vreden in v moralnem oziru neoporečen.

V zadnjih »Odmehih« pa piše A. Zerjav: Moramo priznati, da ima edino le Mladinska matica neki stalno določeni program, smer urejevanja in organiziranja naročnikov, dočim pa izdajajo skoro vse druge založbe posamezne mladinske knjige brez dovolj utrne književnega in podjetniškega načrta.

Zupanc pa trdi v nasprotju z vsemi temi, da je v letošnji izdaji Mladinske matice toliko breztenenčnosti, toliko nedostatkov, ki se nerazdružljivo prepletajo z nesmotrenostjo, da se mu zdi potrebno in pravično izpogovoriti se končno odkrito besedo o teh knjižicah, ki nudijo iz leta v leto naši mladini neprimerno in nesodobno pojmovanje osnovnega življenjskega principa.

In njegov drug Vandot: Med vsemi publikacijami, ki jih je Mladinska matica izdala v petih letih, ni niti ene knjige, ki bi dosegla nadpovprečno stopnjo, če izvajamo dve drobni Skuljevi poučni knjižici.

Zanimivo je primerjati tudi ocene posameznih knjig.

Bevkovo knjigo »Lucec išče očeta«, ki sta jo ugodno ocenila »Tovariš« in »Jutro«, nekoliko manj ugodno »Popotnik«, smatra Rožencvet v »Zenskem svetu« za najboljšo knjigo letošnjih matičnih publikacij. Odveč bi bilo — pravi kritik — hvalisanje Bevkovih literarnih vrlin in njegove živahne fantazije. Pisatelj, ki tožijo o brezbriznosti čitateljev, naj opazuje, s kakšnim zanimanjem požirajo otroci in odrasli to Bevkovo povest.

Zupanc ne smatra dela ne za dobro ne za slabo, pove le, da ga bodo otroci radi brali in nadaljuje takole: Toda, ali je res potrebno vlačiti našo deco po Ameriki, če hočemo pisati »potopisne zgodbe«? Ali so res samo »zamorklje« predmet, ki ga je vredno obdelovati. Ali bi ne bilo bolje, da Mladinska matica ponatisne drugo leto Erjavčev »Iz Ljubljane v Šiško«?

Vandot celo nekam namiguje, da je Bevkova povest plagiat nemških »Reiseromanov«. Eksotične osebe — pravi dalje — so risane neverjetno šablonsko in včasih nastopajo, kakor bi jih za lase privlekel na oder. Itd, itd.

O Deržajevi slikanici »Življenje hudobne kavke Katke« prinaša »Zenski svet« dokaj hvale. Kritiki jo imenuje veselje otrok. Ugodne ocene imajo tudi vsi ostali listi. Recenzent v »Popotniku« jo smatra celo za najboljšo knjigo letošnjih publikacij. Tu si nista edina niti Vandot in Zupanc. Vandot pravi, da so slike dobre in izvršene v otroškem duhu in je celó prepričan, da bodo imeli otroci tre-

nutno veselje nad tem delcem. Zupanc jo pa neusmiljeno mesari: To je slikanica, kakršna bi ne smela biti. Delo ni umetnina, niti nima nikakega pomena, ne zabavnega, ne pravičnega, ne vzgojnega, še manj poučnega. Držaj nas dolgočasi s svojo Katko. Itd., itd. in končuje: Slikanica je slaba zelo slaba. Ni vredna niti razpisane nagrade niti svojega rojstva!

»Botra z Griča« Kristine Hafnerjeve ne najde milosti pri kritiku v »Popotniku«. Drugi jo hvalijo. Celó Zupanc in Vandot postaneta naenkrat kavalirja. Vandot bi rad pohvalil delo in vendar grajal Matiko. To se mu posreči. Napisal je: To je res delo, ki zasluži priznanje. Samo nesreča, da ga je izdala Mladinska matica, ker pri otrocih ne bo vzbujalo nikakega zanimanja. — To delo torej ni mladinsko. Zupanc pa pravi, da je ta knjižica zares mladinska. To je zares knjiga, ki je vredna, da je izšla, ki je tudi vredna razpisane nagrade.

In zdaj smo pri »Kresnicah«. »Jutro« jih je veselo pozdravilo, ko je pisalo med drugim: Letošnji urednik pisatelj Ribičič je pripravil mladim čitateljem, pa tudi odraslim, ki jih zanima naša književnost, zares prijetno presenečenje. — Pohvaliti je treba samo zamisel in nje izvedbo. Tako smo dobili pregled naših najboljših mladinskih pisateljev in med prispevki marsikakšen biser, ki bo v zadostil tudi odraslega čitatelja. Knjižica je opremljena prav okusno. Mirno jo lahko smatramo za dogodek v naši mladinski književnosti.

Podobno ocenjuje »Kresnice« tudi »Zenski svet«, ki poroča, da je našlo uredništvo Mladinske matice to pot posrečeno zamisel za »Kresnice«. Med prispevki smatra kritik stvar, ki so jih napisali Bevk, Finžgar, Gaspari, Mrzel, Magajna, Klopčič, Pahor in Zupanc, za prave leposlovne bisere. Tudi o ostalih stvareh pravi, da so dobre. Le za Gasparijev pregled dogodkov po svetu meni, da je odmerilo uredništvo premalo prostora.

O knjigi piše še precej ugodno tudi »Popotnik«.

Še drugi so pisali o »Kresnicah«. Omenili so jih nekateri srbski in hrvaški listi, uredništvo »Jugoslovenčeta« pa je naprosilo celó odbor Mladinske matice za dovoljenje, da ponatisne iz »Kresnic« šest prispevkov. V nasprotju z vsemi pa sta zopet Zupanc in Vandot. V slepi besnosti bije posebno drugi na desno in levo: po Matici, po uredniku in po so-trudnikih. V polprikriti besnosti se zaletava v vse, zanika vse. Kritika obeh je poleg tega natrpna gorostanosti in prikritih namigavanj, da je ne smemo prezreti in se povrnemo k njej še v posebnem članku.